

Коструба Н. С.*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та клінічної психології
Волинського національного університету імені Лесі Українки***Хвеськи Ю. Ю.***здобувач вищої освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА СТУДЕНТА У МЕДІАСЕРЕДОВИЩІ

PSYCHOLOGICAL SECURITY OF STUDENTS IN THE MEDIA ENVIRONMENT

У статті розкрито особливості психологічної безпеки особистості студента у медіасередовищі. Сучасна молодь постійно звертається до медіаактивності для реалізації власних комунікативних, освітніх та інших потреб, проте психологічні наслідки такого активного переходу в онлайн-функціонування ще повною мірою не досліджено. Соціальні мережі поставили перед інтернет-спільнотою два гострі питання: питання приватності та питання свободи слова. Саме питання приватності у медіасередовищі часто порушується, а це є прямою загрозою для психологічної безпеки особистості. Для підвищення рівня безпеки у медіасередовищі науковці рекомендують розвивати критичне мислення, а також формувати усталену систему цінностей особистості. Метою дослідження було вивчення особливостей взаємозв'язку психологічної безпеки та медіаактивності як складової соціального життя студента. Для реалізації мети дослідження було використано методики «Діагностика психологічної безпеки особистості» (І. Приходько) й Анкета медіаактивності особистості (авторська). Для статистичного опису даних використано кореляційний аналіз Пірсона. В опитуванні взяли участь 52 студенти 1–4 курсів віком 17–20 років. Здійснений кореляційний аналіз дає змогу стверджувати про існування взаємозв'язку медіаактивності та психологічної безпеки особистості. Відносно безпечною для психологічного благополуччя особистості виявлено таку медіаактивність, як перегляд онлайн-трансляцій чи відеозаписів передач і серіалів. Загалом виявлено, що загрозою психологічній безпеці особистості можуть бути такі дії у мережі, як публікація власних світлин і їх поширення, коментування контенту у соціальних мережах. Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні психологічної безпеки особистості у медіасередовищі з урахуванням когнітивно-стильових особливостей студента.

Ключові слова: медіапсихологія, психологічна безпека, медіаактивність, соціальні мережі, молодь.

The article reveals the features of psychological security of the student's personality in the media environment. Modern youth constantly turn to media activity to realize their own communicative, educational and other needs. However, the psychological consequences of such an active transition to online functioning have not yet been fully explored. Social networks have posed two pressing questions to the Internet community: privacy and freedom of speech. The issue of privacy in the media environment is often raised, which is a direct threat to the individual's psychological security. To increase the level of psychological security in the media environment, scientists recommend the development of critical thinking, as well as to form an established system of personal values. The aim of the article was to study the relationship between psychological security and media activity as part of the student's social life. To achieve the goal of the study, the methods "Diagnosis of psychological security of the individual" (I. Prikhodko) and the Questionnaire of media activity of the individual (author's) were used. Pearson's correlation analysis was used for statistical description of the data. The survey involved 52 students 1–4 years, aged 17–20 years. As a result, we found a statistically significant relationship between media activity and psychological security of the individual. Relatively safe for the psychological well-being of the individual is such media activity as watching online broadcasts or videos of programs and series. A threat to the individual's psychological security can be such actions on the network as the publication of their own photos and their distribution, commenting on content on social networks. We see the prospects of the study in the investigation of individual's psychological security in the media environment, taking into account the cognitive style of the student's thinking.

Key words: media psychology, psychological security, media activity, social networks, youth.

Вступ. У період глобальних швидких змін і діджиталізації медіаактивність сучасної особистості є ключовою умовою успішності та стійкої самореалізації у житті, особливо у період пандемії, коли соціальні контакти та пересування обмежені. Люди масово працюють і навчаються вдома за допомогою новітніх технологій, проте багато людей відчувають страх перед такими змінами та не довіряють технологіям, наприклад, не здійснюють платежів онлайн, адже існують багато загроз безпеці таких операцій і приватності інформації. Від рівня психологічної безпеки залежить емоційний стан і благополуччя особистості. Також існують сучасні дослідження, що

виявили зв'язок медіаактивності та психологічного благополуччя особистості [5].

Питання безпеки стояли перед людством здавна. На першому етапі індивід протистояв загрозам самотійно. Згодом люди дійшли розуміння, що забезпечення безпеки – це завдання окремого індивіда чи держави, але завдання світової спільноти загалом [9]. Психологічна безпека є однією зі складових частин національної безпеки та включена до категорії соціальної безпеки. Психологічна безпека як стан безпеки психіки передбачає підтримання певного балансу між негативними впливами на людину навколишнього середовища та її стійкістю,

здатністю подолати такі впливи власними ресурсами або за допомогою захисних факторів середовища. Передбачити виникнення психологічної загрози особистості досить складно. Сам зміст поняття безпека означає відсутність небезпек або можливості надійного захисту від них. Небезпека ж розглядається як наявність і дія різних факторів, які є деструктивними, дестабілізуючими та загрозовими [10]. Поняття «психологічна безпека» найчастіше розкривається за допомогою понять психічного здоров'я та загрози [8].

Психологічну безпеку особистості забезпечує рівень психологічного захисту [2]. Психологічний захист є складною системою соціальних, соціально-психологічних та індивідуальних механізмів, що забезпечують психологічну безпеку людини у суспільстві як особистості й активного соціального суб'єкта, його психологічну захищеність в умовах впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів. Існують дослідження психологічної безпеки у межах професійної діяльності [6], медіаосвіти [7] тощо. Ми ж ставимо на меті дослідити психологічну безпеку у медіасередовищі.

Натепер медіасередовище є невід'ємною частиною життєвого й освітнього середовища у студентів. Для процесу медіаосвіти медіаактивність молоді має надзвичайно важливе значення, бо сприяє розвитку молодих людей навичок роботи з інформацією та стимулює педагогів й інших фахівців, котрі працюють із студентами, постійно підвищувати свій рівень медіаінформаційної грамотності.

Відповідно до концепції медіаінформаційності, згідно з якою медіа й інформація одночасно пронизують усі сфери нашого життя, медіаактивність, так само як і комунікаційна активність, є невід'ємною частиною професійної, суспільної та міжособистісної активності [1].

Соціальні мережі поставили перед інтернет-спільнотою два гострі питання: питання приватності та питання свободи слова. Приватне життя користувача соціальних мереж опиняється під загрозою не тільки через технічні особливості реалізації сервісів (наприклад, деякі мережі не дозволяють повністю видалити свій аккаунт), а й «завдяки» жахливій безтурботності самих користувачів. За результатами імпрізованого дослідження, проведеного IT Businessweek, 70% користувачів соціальних мереж додали до себе у «друзі» абсолютно незнайомого вигаданого персонажа, який отримав можливість переглядати особисті фотографії та контактні дані. Тож неабияка частка провини у слабкій приватності соціальних мереж лежить на самих користувачах [3].

Одним із важливих психологічних ресурсів забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості є система її цінностей як інтегральний внутрішній і зовнішній показник сутності, цілісності та зрілості особистості [4]. Усталена ціннісна система особистості у разі взаємодії з інформаційним середовищем забезпечує особистості відносну автономію у несприятливих ситуаціях інформаційного впливу, певний рівень контролю своїх реакцій і дій.

Основний засіб захисту від негативних інформаційно-психологічних впливів у мас-комунікативних ситуаціях виступає критичне мислення. Важлива роль приділяється активній, самостійній, творчій позиції людини [14]. Крім розвитку критичного мислення, необхідним є засвоєння знань про медіакультуру, про процеси та механізми функціонування медіа.

Група британських науковців дослідила взаємозв'язки між індивідуальними відмінностями та поведінкою користувачів у сфері кібербезпеки та кіберпсихології. Вони акцентують увагу на важливості розгляду підходу, орієнтованого на людину, до кібербезпеки, та стверджують, що майбутні дослідження повинні врахувати важливість цих індивідуальних відмінностей у адаптації практичних заходів [15]. Спробу дослідити такі відмінності з акцентом на вивчення емоційних реакцій людей при порушенні їхньої безпеки у кіберпросторі здійснили S. Budimir, J. Fontaine, N. Huijts, A. Naans, G. Loukas, E. Roesch [12]. Науковці стверджують, що результати їхнього дослідження можна використовувати для послідовних прогнозів щодо того, хто піддається ризику розвитку довгострокових проблем із психічним самопочуттям через порушення кібербезпеки.

Дослідники S.M. Kennison та E. Chan-Tin теж стверджують, що індивідуальні відмінності особистості є важливим фактором порушення безпеки у медіа середовищі. Вони підтвердили гіпотезу, що крім знань про кібербезпеку, характеристики, такі як особистісні риси та загальна поведінка, пов'язана з ризиком, але не пов'язана з використанням технологій, можуть передбачити індивідуальні відмінності у поведінці у кіберпросторі [13].

Дослідження серед людей, які добре знаються на кібербезпеці, провели у США. Науковці виявили, що особи з високим рівнем самоефективності у задачах кібербезпеки є відкритими особистостями з розкритим пізнавальним інтересом, котрі використовують раціональні стилі прийняття рішень [11].

Таким чином, сучасна молодь постійно звертається до медіаактивності для реалізації власних комунікативних, освітніх та інших потреб, проте питання психологічної безпеки у зв'язку з активністю у медіасередовищі ще не досліджене повною мірою.

Мета дослідження – вивчення особливостей взаємозв'язку психологічної безпеки та медіаактивності як складової частини соціального життя студента.

Для реалізації мети дослідження було використано методики «Діагностика психологічної безпеки особистості» (І. Приходько) й «Опитувальник медіаактивності особистості». Для статистичного опису даних використано кореляційний аналіз Пірсона.

Дослідження проводилося на базі Волинського національного університету імені Лесі Українки. В опитуванні взяли участь 52 особи, студенти 1–4 курсів факультету психології віком 17–20 років. Вибірка дослідження включає у себе 9,7% осіб чоловічої статі та 90,3% осіб жіночої статі. Щодо вікового розподілу респондентів: 69,2% осіб віком 17 років, 19,2% осіб віком 18 років, 7,7% осіб віком 19 років і 3,9% осіб віком 20 років.

Виклад основного матеріалу. Для ґрунтовного аналізу взаємозв'язку психологічної безпеки та медіаактивності студентів нами був застосований метод обрахунку кореляційних зв'язків Пірсона. Таким чином, було виявлено статистично значимі взаємозв'язки психологічної безпеки та медіаактивності студентів (див. табл. 1).

Аналізуючи кореляційні зв'язки конкретних шкал методики «Діагностика психологічної безпеки особистості» з методикою «Медіактивність особистості», можемо сказати, що «морально-комунікативна» шкала має кореляційний зв'язок зі шкалою другої методики «Як часто Ви публікуєте у соціальних мережах свої фото» ($r = -0,279, p < 0,05$). Таким чином, буде спостерігатися не активна участь у соціальних мережах і поширення власних фото. Зміст цієї шкали показує здатність осіб мати широкі зв'язки із соціальним середовищем, впевненість у собі та прагнення бути суспільно корисними.

«Мотиваційно-вольова» шкала взаємопов'язана зі шкалою «Дивлюсь відео на ютубі» ($r = -0,302, p < 0,05$). Це означає, що чим більше опитані дивляться відео на ютубі, тим більше їх характеризує безвольність, неорганізованість, нестійкість до життєвих труднощів, провідною є мотивація уникнення невдач, екстернальність, пасивність, залежність у прийнятті рішень, відзначається низький контроль своєї життєдіяльності. І навпаки, чим менше опитувані дивляться ютуб, тим більше розвинені їхні вольові якості, цілеспрямованість, витримка, здатність до активного планування та розумного контролю своєї життєдіяльності.

«Ціннісно-смилова» шкала має прямий статистично значущий зв'язок зі шкалою «Переглядаю онлайн трансляції чи відеозаписи передач, серіалів» ($r = 0,323, p < 0,05$). Тобто частий перегляд трансляцій передач і серіалів пов'язаний із осмисленістю життя,

смиисловою регуляцією активності, залученість людини у життя власного соціального середовища, особисту відповідальність, активне подолання труднощів.

Шкала «Внутрішній комфорт» статистично значимо пов'язана зі шкалами «Я поширюю, коментую контент у соціальних мережах» ($r = -0,259, p < 0,05$) і «Як часто Ви переглядаєте онлайн трансляції чи відеозаписи передач, серіалів» ($r = 0,341, p < 0,05$). Так, високий рівень внутрішнього комфорту опитуваного пов'язаний із частим переглядом трансляцій програм та серіалів і відсутністю або уникненням поширення та коментування контенту у соціальних мережах.

Кореляційний аналіз загального індексу психологічної безпеки пов'язаний обернено пропорційно зі шкалою «Як часто Ви публікуєте у соціальних мережах свої фото» ($r = -0,291, p < 0,05$) та прямо пропорційно зі шкалою «Як часто Ви переглядаєте онлайн трансляції чи відеозаписи передач, серіалів» ($r = 0,366, p < 0,01$). Психологічна безпека прослідковується у здатності зберігати рівновагу із внутрішнім і зовнішнім світом. Наявні кореляційні зв'язки свідчать, що публікація власних фото у соціальних мережах розглядається студентами як загроза психологічній безпеці та психологічному благополуччю особистості.

Висновки. Отже, здійснений кореляційний аналіз дає змогу стверджувати про існування взаємозв'язку медіаактивності та психологічної безпеки особистості. Негативно впливає на почуття безпеки перегляд відео на ютуб, а саме воно пов'язане із пасивністю та залежністю особистості від інших. Наомість безпечною для психологічного благополуччя особистості виявлено таку медіаактивність, як перегляд онлайн-трансляцій чи відеозаписів передач і серіалів.

Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні психологічної безпеки особистості у медіасередовищі з урахуванням когнітивно-стильових особливостей студента.

Таблиця 1

Статистично значущі коефіцієнти кореляції психологічної безпеки та медіаактивності студентів

Як часто Ви	Шкала 1	Шкала 2	Шкала 3	Шкала 4	Індекс психологічної безпеки особистості
Спілкуюсь у соціальних мережах	-0,060	0,189	-0,040	-0,079	-0,005
Дивлюсь сторіси в інстаграм, тік-ток, фейсбук	-0,091	0,150	0,096	-0,071	0,036
Дивлюсь відео на ютуб	-0,115	-0,302*	-0,081	0,024	-0,080
Дивлюсь серіали, фільми	-0,054	0,023	-0,068	0,056	0,021
Публікую в соціальних мережах свої фото	-0,279*	0,028	-0,227	-0,240	-0,291*
Я вітаю своїх рідних і знайомих зі святами у месенджерах, соціальних мережах	-0,070	0,131	0,024	-0,082	0,039
Я поширюю, коментую контент у соціальних мережах	-0,242	-0,048	-0,172	-0,259*	-0,222
Дивлюсь новини на інтернет-сайтах	0,121	0,136	0,181	0,196	0,223
Я підписаний на сторінки блогерів і відомих людей у соціальних мережах	-0,226	-0,015	-0,115	-0,142	-0,123
Я переглядаю онлайн-трансляції чи відеозаписи передач, серіалів	0,138	0,193	0,323*	0,341*	0,366**
Загальна медіа активність	-0,168	0,099	-0,002	-0,039	0,007

Примітка: * – статистично значущий зв'язок на рівні 0,05; ** – статистично значущий зв'язок на рівні 0,01.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Астахова Л.В., Харлампьева Т.В. Критическое мышление как средство обеспечения информационно-психологической безопасности личности. Москва : РАН, 2009. 136 с.
2. Баева И.А. Психологическая безопасность в образовании : монография. Санкт-Петербург : Союз, 2002. 271 с.
3. Бакулев Г.П. Массовая коммуникация. Москва : Аспект Пресс, 2010. 192 с.
4. Волохонский В.Л., Зайцева Ю.Е., Соколова М.М. Личность и межличностное взаимодействие в сети Internet. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2007. 196 с.
5. Коструба Н.С. Медіарелігійна активність як чинник психологічного благополуччя особистості. *Психологічні перспективи*, 2021. Вип. 38. С. 110–123. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-38-110-123>
6. Лазорко О.В. Психологія безпеки особистості як суб'єкта професіоналізації. *Психологічні перспективи*, 2017. Вип. 30. С. 96–112. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2017-30-96-112>
7. Лещинська О.А. Інформаційно-психологічна безпека: концепція соціокультурного імунітету : монографія. Івано-Франківськ : ПП Кузів Б.П., 2013. 144 с.
8. Слюсаревський М.М., Найдьонова Л.А., Титаренко Т.М., Татенко В.О., Горностай П.П., Кочубейник О.М., Лазоренко Б.П. Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін. Реферативний опис роботи. Київ : Талком, 2020. 318 с.
9. Харламенкова Н.Е. Понятие психологической безопасности и его обоснование с разных научных позиций. *Психологический журнал*. 2019. Т. 40. № 1. С. 28–37.
10. Шинкар, М.І. Психологічна безпека особистості студента. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Т. 32 (71) № 1. 2021. С. 75–80. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.1/13>
11. Bashir M., Wee C., Memon N., Guo B. Profiling cybersecurity competition participants: Self-efficacy, decision-making and interests predict effectiveness of competitions as a recruitment tool. *Computers & Security*. 2017. Vol. 65. P. 153–165. <https://doi.org/10.1016/j.cose.2016.10.007>
12. Budimir S., Fontaine J., Huijts N., Haans A., Loukas G., Roesch E. Emotional Reactions to Cybersecurity Breach Situations: Scenario-Based Survey Study. *Journal of Medical Internet Research*, 2021. № 23 (5). e24879. <https://doi.org/10.2196/24879>
13. Kennison S.M., Chan-Tin E. Taking Risks With Cybersecurity: Using Knowledge and Personal Characteristics to Predict Self-Reported Cybersecurity Behaviors. *Frontiers in Psychology*. 2020. № 11. P. 546. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.546546>
14. Use of Information and Communication Technology by the World's Children and Youth. ITU. 2008. https://www.itu.int/ITU-D/ict/material/Youth_2008.pdf.
15. Raywood-Burke G., Bishop L.M., Asquith P.M., Morgan P.L. Human Individual Difference Predictors in Cyber-Security: Exploring an Alternative Scale Method and Data Resolution to Modelling Cyber Secure Behavior. HCl for Cybersecurity, Privacy and Trust. HCII 2021. Lecture Notes in Computer Science, vol 12788. Springer, 2021. https://doi.org/10.1007/978-3-030-77392-2_15.